

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Adéla Fialová

**Nicolae Ceaușescu a jeho postoj ke vpádu vojsk
Varšavské smlouvy do ČSSR v 1968**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Adéla Fialová**

Vedoucí práce: **PhDr. Jiří Kocián**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

FIALOVÁ, Adéla. *Nicolae Ceaușescu a jeho postoj ke vpádu vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR v 1968*. Praha, 2017. 42 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jiří Kocián.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá rumunskou politikou v období 60. let minulého století, která se vyznačovala snahou o nezávislost na sovětském režimu. Práce se zaměřuje především na postoj tehdejšího generálního tajemníka Rumunské komunistické strany Nicolae Ceaușeska na invazi vojsk pěti států Varšavské smlouvy do Československa. Formou historické analýzy práce zkoumá vývoj samostatného rumunského postoje v rámci socialistickým států, události předcházející intervenci a konečně rumunský postoj k invazi do Československa, jeho důsledky jak na poli domácím, tak zahraničním. Práce v závěru nastiňuje vývoj Ceaușeskovy politiky až do počátku 70. let. Cílem práce je zodpovědět na otázku, co byly příčiny odsouzení intervence, z jakých důvodů se Rumunsku intervence neúčastnilo a jaké byly dopady tohoto kroku.

Abstract

The subject of this bachelor thesis are the policies of Romania in the 1960's, which can be characterized by efforts to gain independence on the Soviet regime. The thesis focuses especially on the former general secretary of the Romanian communist party Nicolae Ceaușescu's stance towards the invasion of five Warsaw pact countries' armies to Czechoslovakia. In the form of historical analysis the thesis explores the emergence of the autonomous position of Romania among other socialist states, the events preceding the intervention and finally both domestic and international consequences of the Romanian approach to the invasion to Czechoslovakia. In it's final chapters the thesis sketches out the development of Ceaușescu's policies up until the early 1970's.

The objective of the thesis is to find out what were the reasons for rejecting the intervention, why Romania did not take part in it and what were the impacts of this step.

Klíčová slova

Pražské jaro, Nicolae Ceaușescu, Varšavská smlouva, intervence, invaze, Rumunsko, komunismus

Keywords

Prague spring, Nicolae Ceaușescu, Warsaw Pact, intervention, invasion, Romania, communism

Rozsah práce: 66 478 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18.5.2017

Adéla Fialová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce panu PhDr. Jiřímu Kociánovi za jeho cenné rady a trpělivost. Dále panu PhDr. Miroslavu Tejchmanovi, DrSc., u kterého jsem absolvovala několik zajímavých seminářů na téma Balkánu. V neposlední řadě patří můj dík rodině a přátelům, kteří mě při práci podporovali.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Adéla Fialová

E-mail:

adel.fialova@gmail.com

Studijní obor:

Mezinárodní teritoriální studia

Semestr a školní rok zahájení práce:

ZS 2016/17

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS 2015/16

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Oldřich Tůma, PhD.

Vedoucí práce (povinné):

PhDr. Jiří Kocian

Název práce:

Nicolae Ceaușescu a jeho postoj ke vpádu vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR v 1968

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek)

Bakalářskou práci pojmám jako případovou studii, která je zpracována metodou historické analýzy za použití dostupných zdrojů a sekundární literatury. Práce se věnuje především politice Rumunska v 60. letech s konkrétním zaměřením na rok 1968 a intervenci do Československa.

Není obecně známé, že v počátcích své politické kariéry byl Nicolae Ceaușescu velice liberální, podporoval snahy o kontakt se Západem a snažil se o nezávislost na Sovětském svazu. Tato politika již byla charakteristická pro jeho předchůdce Gheorghiu-Deje, na niž Ceaușescu úspěšně navázal. Za zlomový bod, kdy přešel od, na poměry komunismu, relativně liberálního režimu k totalitě se blízcímu zřízení, se považuje rok 1971. Předtím ale jeho liberální postoje nelze popřít. Za vrchol takto orientovaných kroků můžeme považovat právě jeho stanovisko k intervenci do Československa, které se odmítl zúčastnit.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Od chvíle zadání projektu se v mé práci změnila především struktura. Větší část věnuji historickému úvodu, který je pro dané téma důležitý, a nezávislé politice na Sovětském svazu, kterou je nutno objasnit pro pochopení příčin odmítnutí intervence. Přidávám i podkapitulu s popisem konferencí a jednání probíhajících v roce 1968 (ať už za přítomnosti či nepřítomnosti Rumunska). Cílem zůstalo zhodnocení příčin a důsledků odsouzení intervence

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

- Historický úvod
- Nezávislá cesta k socialismu
- Éra Nicolae Ceaușeska
- Smířlivá politika vůči SSSR

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

- Boia, Lucian. *Romania: Borderland of Europe*. London: Reaktionbooks, 2001.
- Crowder, Ashby. „Romanian Interpretations of the Prague Spring Cadres, Diplomats and the 1968 Crisis, I“. *Arhivele Totalitarismului* 3-4 (2007): 99-116, <http://www.cceol.com>.
- Crowder, Ashby. „Romanian Interpretations of the Prague Spring Cadres, Diplomats and the 1968 Crisis, II“. *Arhivele Totalitarismului* 1-2 (2008): 10-123, <http://www.cceol.com>.
- Deletant, Dennis a Mihail Ionescu. „Romania and the Warsaw Pact 1955-1989“. *Cold war international history project*. April 2004, <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ACF368.pdf> (staženo 20.2.2017).

- Munteanu, Mircea. „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“. *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010), <http://www.ebscohost.com>.
- Petrescu, Dragoș. „Continuity, Legitimacy and Identity: Understanding the Romanian August of 1968“. *Cuadernos de Historia Contemporánea* 31 (2009): 69-88.
- Retegan, Mihai. *1968: Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice*. Praha: Argo, 2002.
- Sanborne, Mark. *Nations in Transition: Romania, Second Edition*. New York: Facts On File, Inc., 2004.
- Stanciu, Cezar. „Crisis management in the Communist bloc: Romania’s policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“. *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 353-372, <http://www.ebscohost.com>.
- Tejchman, Miroslav. *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora*. (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 205.
- Tejchman, Miroslav. *Dějiny Rumunska*. Praha: Karolinum, 1997.
- Tejchman, Miroslav a Bohuslav Litera. *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně*. Praha: Historický ústav, 2009
- Treptow, Kurt W. *Dějiny států: Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000.

Podpis studenta a datum

15.5.2017

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

Úvod	2
1. Historický úvod.....	4
1.1 Vznik Velkého Rumunska a druhá světová válka.....	4
1.2 Rumunsko po svržení Antoneska a komunistická strana	7
1.3 Počátky komunismu v Rumunsku.....	9
1.4 Rumunský komunismus po smrti Stalina – éra Deje	11
2. Nezávislá cesta k socialismu.....	14
2.1 Desovětizace společnosti – orientace na Západ	14
2.2 RVHP.....	15
2.3 Čínsko-sovětská roztržka.....	16
3. Éra Nicolae Ceaușeska.....	18
3.1 Rok 1968.....	22
3.2 Rumunsko a Československo těsně před invazí.....	26
3.3 Intervence	27
3.3.1 Příčiny odsouzení intervence	28
3.3.2 Důsledky odsouzení intervence.....	29
4. Smířlivá politika vůči SSSR	33
Závěr.....	38
Summary	40
Použitá literatura.....	42

Úvod

V srpnu 1968 intervenovala do Československa vojska členských států Varšavské smlouvy, aby potlačila pražské jaro, jak se obecně označuje období politického uvolnění v Československu, proces demokratizace a její případné šíření do dalších satelitních států Sovětského svazu. Rumunsko se však společně s Albánií, která se ale přestala účastnit manévrů Varšavské smlouvy již v roce 1962, invaze nezúčastnilo. Příčinou byla dlouhodobá snaha o nezávislou politiku, kterou uplatňoval nejdříve generální tajemník Rumunské komunistické strany (RKS) Gheorghe-Gheorghiu Dej, a později ji převzal jeho nástupce Nicolae Ceaușescu.

Cílem této práce bude přiblížit dlouhou snahu Rumunska o ekonomickou a zahraničněpolitickou nezávislost na Sovětském svazu, definovat události roku 1968, které předcházely intervenci do Československa, příčiny, které vedly k postoji, který generální tajemník RKS Nicolae Ceaușescu zaujal v srpnu 1968 a důsledky jak v zahraniční politice, zejména se zaměřením na Sovětský svaz, tak na domácím poli. V poslední kapitole hodlám zodpovědět otázku, zda politika Nicolae Ceaușeska vůči Sovětskému svazu i po československé invazi zůstala neměnná. Doposud jsem nezaregistrovala, že by existovala na dané téma publikace či článek, který by zahrnoval jak počátky Dejovy samostatné politiky, tak zároveň bližší pohled na Rumunsko a invazi do Československa. Dané téma jsem si zvolila z toho důvodu, že osobnost Nicolae Ceaușeska je širokou veřejností vnímaná negativně pro jeho nekompromisní autokratické jednání a uplatňování totalitních praktik. Málokdo však ví, že v počátcích jeho působení na postu generálního tajemníka RKS neprosazoval tak tvrdou linii jako v pozdější době. Proto jsem se rozhodla přiblížit období, kdy byl Ceaușescu celosvětově uznávaným komunistickým vládcem snažícím se navázat kontakty se západoevropskými státy, které považovaly jeho politiku v rámci komunismu za velice liberální a osobnost samotného Ceaușeska označily za de Gaulla východní Evropy.

Bakalářská práce bude zpracována formou historické analýzy. První část se bude věnovat historickému úvodu, ve kterém nastíním nejdůležitější události minulého století spojené s Rumunskem. Zařadím sem stručnou historii Rumunské komunistické strany, počátky komunismu v Rumunsku a následný proces destalinizace, vše zároveň v kontextu se Sovětským svazem, který politiku satelitních států v tehdejší době určoval. V další kapitole seznámím čtenáře se specifickým kursem k dosažení komunistického zřízení, který Rumunsko na přelomu 50. a 60. let nastolilo a zejména s osobou Nicoale Ceaușeska. Poté se budu věnovat klíčovému roku 1968, událostmi, schůzemi a konferencemi, které předcházely intervenci do Československa. Zmíním důvody, které vedly k neúčasti Rumunska na většině schůzí zástupců satelitních států Sovětského svazu. Následovat bude Ceaușeskovo odsouzení intervence a antisovětská rétorika, kterou po zásahu v ČSSR nastolil. Poslední kapitola bude popisovat snahu o znovunastolení přátelským vztahů se Sovětským svazem, politiku usmíření, kterou rumunský vůdce ze strachu začal uplatňovat.

V této části bych ráda zmínila zdroje, které mi k napsání mé bakalářské práce pomohly. Neocenitelným českým autorem píšícím o Rumunsku a jeho dějinách, jehož knihy a články mi posloužily při psaní práce, je pan PhDr. Miroslav Tejchman, DrSc. Jeho článek “Rumunsko a ‘pražské jaro’ 1968” byl pro mou práci klíčový, jelikož obsahoval i zprávy ze zasedání ÚV RKS či důležité “Prohlášení Velkého národního shromáždění Rumunské socialistické republiky o základních zásadách zahraniční politiky Rumunska”. Dalším důležitým zdrojem byla kniha Mihaie Retegana “1968: Ve stínu Pražského jara”, který podrobně rozebírá průběhy jednotlivých schůzí a zasedání socialistických států v roce 1968. Ostatními zdroji jsou především anglicky psané články od rumunských autorů, zabývající se zejména politikou Rumunska po intervenci do Československa.

1. Historický úvod

1.1 Vznik Velkého Rumunska a druhá světová válka

Rumunsko v období, o kterém budu psát v podstatné většině své bakalářské práce, bylo jednotným suverénním státem, jehož nezávislost byla omezována pouze sovětskou kontrolou. Vždy tomu ale tak nebylo. Rumunsko si prošlo bouřlivým vývojem jako většina států střední Evropy. V následujících odstavcích nastíním historický vývoj od vzniku tzv. „Velkého Rumunska“.

První světová válka napomohla menším územním celkům, které existovaly v rámci Rakouska-Uherska ke vzniku samostatných států a k dosažení nezávislosti, která jim byla dlouhá léta odpírána. Mezi tyto státy patří i Rumunsko. Vznik tzv. Velkého Rumunska jako jednotného státu, které zahrnovalo oblasti osídlené především rumunským obyvatelstvem, se datuje do konce roku 1918, kdy „konečně Dohoda souhlasila s rozbitím rakousko-uherské říše“¹.

Dne 1. prosince 1918 se ve městě Alba Iulia sešlo Národní shromáždění rumunských delegátů. Ti rozhodli o sjednocení Sedmihradsko, Banátu a dalších Rumuny osídlených území tehdejšího Uherska. Dekret krále Ferdinanda z 11. prosince 1918 rozhodl o připojení výše zmíněných území a Marmaroška k Rumunsku. Maďarsko se vzpíralo tomuto rozhodnutí, ale nakonec podepsalo v červnu 1920 trianonskou smlouvu, na základě které přišlo o Sedmihradsko, Marmaroško a část Banátu. Díky dohodě z Neuilly (listopad 1919) získalo Rumunsko na úkor Bulharska Dobrudžu včetně její jižní části. Sjednocením všech zmíněných území pod vládu krále Ferdinanda vzniklo jednotné Velké Rumunsko.²

Rok 1938 byl klíčovým okamžikem v ne zcela pozitivním slova smyslu. Na trůn usedl král Carol II., který, jak bylo známo, o tuto funkci nejevnil nijak závatný zájem. Místo na královském trůně v minulosti několikrát odmítl a jeho pověst byla nelichotivá. Carol nastolil režim, který vyústil v královskou diktaturu. Soustředil ve svých rukou téměř veškerou výkonnou i zákonodárnou moc, nicméně se nedá

---

¹ Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 256.

² Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 37-38.

tvrdit, že by za jeho panování došlo k pozvednutí úrovně Rumunského království. Rumunsko, které bylo dříve součástí tzv. Malé dohody (vojensko-politický pakt mezi Československem, Jugoslávií a Rumunskem)³, se těsně před vypuknutím druhé světové války dočkalo podpory ze strany Německa, které napomáhalo rumunské ekonomice např. výkupem obilí či nafty. Později se ukázalo, že jeho záměry nejsou tak čestné, jak se zdálo, a jeho jediným zájmem byl vlastní zisk.

Podepsáním Mnichovské smlouvy (září 1938) došlo definitivně k rozpadu Malé dohody.⁴ Rumunsko se ve druhé světové válce připojilo na stranu Německa, netušilo ovšem o existenci tajné dohody mezi Německem a Sovětským svazem, na základě které království v roce 1940 přišlo o třetinu území (v červenci 1940 se Rumunsko vzdalo Besarábie a severní Bukoviny ve prospěch Sovětského svazu, později téhož roku připadla Maďarsku severní Transylvánie, a jižní Dobrudža po německém nátlaku připadla Bulharsku), miliony obyvatel a „celá země se doslova otrásala masovými projevy nespokojenosti a odporu. Hněv se soustředil proti nenáviděné diktatuře – všude se konaly protikrálovské demonstrace.“⁵ Král Carol doufal, že situaci vyřeší zrušením ústavy a přenesením zodpovědnosti na nově jmenovaného předsedu vlády Iona Antoneska a sám od té chvíle plnil pouze reprezentativní úlohu. Dne 6. září 1940 donutil Antonescu krále k abdikaci a na trůn posléze usedl Carolův syn Michal. Vláda Iona Antoneska bývá označována jako maršálská diktatura, jelikož zrušil poslední zbytky občanských svobod, zaváděl rasové zákonodárství (navázal na antisemitské rasové zákony krále Carola ze srpna 1940⁶) a učinil Rumunsko německým spojencem, když se na konci listopadu 1940 pod jeho vedením oficiálně připojilo ke státům Osy.⁷

Již na přelomu dvacátých a třicátých let 20. století získávala i v Rumunsku na popularitě krajně pravicová hnutí. Mezi nejvýznamnější patřila Železná garda (původně Legie archanděla Michaela, zal. 1927) v čele s Corneliem Zeleou Codreanem. Ústředními myšlenkami této pravicové skupiny byly nacionalismus,

³ Malá dohoda byla vytvořena v roce 1921, zajišťovala spojenectví v případě útoku na jeden z těchto tří států a zároveň odmítala poválečný revizionismus (zejména maďarský). Malá dohoda vznikla za podpory Velké Británie a Francie. Proto s ohledem na následující vývoj nemůžeme nazvat rumunskou zahraniční politiku jako stálou.

⁴ Mark Sanborne, *Nations in Transition: Romania, Second Edition* (New York: Facts On File, Inc., 2004), 42.

⁵ Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 55.

⁶ Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 311.

⁷ Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 55-56.

pravoslavný mysticismus, antisemitismus či antikomunismus. Carol se snažil o spolupráci se Železnou gardou, která se těšila velké podpoře. Jeho cílem bylo stanout v čele Železné gardy. Nebyl ovšem úspěšný (partnerka krále byla židovského původu, což se zcela přičilo antisemitské ideologii Železné gardy). Carol po vyhlášení královské diktatury začal ostře bojovat proti gardistům, zahrnovalo to i popravu vůdce hnutí Codreana.⁸ Po jmenování Antoneska ministerským předsedou se stali představitelé Železné gardy součástí jeho vlády, čímž byl vytvořen tzv. nacionálně legionářský stát.⁹ Antonescu třímající veškerou moc ve svých rukou ovšem hledal způsob, jak se po králi zbavit i Železné gardy. Garda měla jako nacionálně socialistická skupina velkou podporu Hitlera, avšak pokus o převrat ze strany gardistů v lednu 1941 se ukázal být osudným pro existenci tohoto uskupení. Hitler podpořil Antoneska, kterému se podařilo převrat potlačit a nastalo období utužování vojenské diktatury. V následujících měsících bylo pozatýkáno okolo 9000 gardistů.¹⁰

V červnu 1941 byla zahájena operace Barbarossa, což byl krycí název pro útok německé armády proti Sovětskému svazu. Postupně se k této akci připojila další vojska států spolupracujících s nacistickým Německem. Rumunsko v čele s Antoneskem, který se odmítal smířit s územními ztrátami, k nimž za jeho a Carolova působení došlo, se k útoku na Sovětský svaz připojil dne 13. července 1941. Antonescu se snažil všemi možnými způsoby upevňovat svou moc a vytvářel kolem sebe jakýsi kult osobnosti. Vzhledem k válce se cítil neohroženě, a v prosinci 1941 vyhlásil válku Spojeným státům. Tentýž měsíc vyhlásila Velká Británie válku Rumunsku, když neuposlechlo výzvu a odmítlo stáhnout svá vojska ze sovětského území na východ od Dněstru.¹¹ Antonescu byl velice sebevědomým diktátorem, který si očividně neuvědomoval možné následky svých činů a dopady, které by mohla celá země nést v případě porážky Německa, kterou si však nepřipouštěl.

V Rumunsku se stupňoval odpor proti válce. Na počátku června 1944 byl vytvořen tzv. Národně demokratický blok, který prosazoval myšlenku nutnosti

---

⁸ Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 294.

⁹ *Ibid.*, 313.

¹⁰ *Ibid.*, 315-316.

¹¹ Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 56-58.

odchodu Rumunska z války. V této koalici působili caranisté¹², liberálové, sociální demokraté a komunisté. Poslední skupina viděla největší hrozbu přímo v Antoneskovi, proto na konci srpna 1944 proběhla porada, při které bylo rozhodnuto, že pokud Antonescu do 26. srpna neukončí rumunskou účast ve válce, uskuteční se v Rumunsku převrat s cílem svrhnout Antoneska. Nakonec bylo rozhodnuto, že by měl v této věci zakročít sám král Michal. Ten maršála požádal o abdikaci. Když Antonescu odmítl, nechal ho král zatknout vojáky královské gardy a jeho maršálská diktatura byla svržena. Novou vládu složenou především z generálů vedl generál Sănătescu.¹³

1.2 Rumunsko po svržení Antoneska a komunistická strana

Balkánský poloostrov byl dlouhodobě předmětem zájmu ruské, později sovětské zahraniční politiky.¹⁴ Největším zájmem Sovětského svazu bylo co nejvíce vytěžit z dané situace a uzmout rozsáhlá území, která by spadala pod jeho správu a nad kterými by udržoval kontrolu. Tato území měla rovněž plnit funkci jakéhosi „opevnění“ Sovětského svazu, které by chránilo „jádro“ a zmírnilo hrozbu potenciálního nepřátelského útoku. S tímto plánem se váže pojem „jaško-kišiněvská operace“. Ta byla orientována jihovýchodním směrem na Balkán a jejím cílem bylo vytvoření nového uspořádání v oblasti, která zahrnovala Rumunsko, Bulharsko, Jugoslávii, Maďarsko, Albánii a Rakousko.¹⁵

Po svržení Antoneska král pronesl veřejný proslov, který informoval širokou veřejnost o tom, že Rumunsko vystoupilo z války. Hlavním cílem, který si teď kladly rumunské jednotky, mělo být osvobození Sedmihradska. Král dal zároveň Němcům patnáctidenní ultimátum na to, aby jejich vojska opustila území Rumunska. Ti neuposlechli, naopak začali následující den letadly bombardovat hlavní město. V ten okamžik, Rumunsko vyhlásilo Německu válku po boku antihitlerovské koalice.

¹² V této fázi se jednalo o Národní caranistickou stranu (spojení caranistické a národní strany), která propagovala zájmy rolníků a dělníků, prosazovala politiku „otevřených dveří“ pro zahraniční kapitál. Nejsilnější pozici měli caranisté po volbách v roce 1928 (77,8% hlasů). Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 279.

¹³ Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 337.

¹⁴ Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 11.

¹⁵ *Ibid.*, 15.

Vyjednávání se Sovětským svazem probíhalo v poklidu, Sověti však s Rumunskem zacházeli jako s poraženým státem a odmítali jakékoli diskuse.¹⁶

Sovětský svaz, který toužil po tom, aby byl obklopen valem v podobě států, které bude mít pod svým dohledem, kontroloval prostřednictvím svých vojsk situaci v Rumunsku. Později pod vlivem přímých zásahů ze strany Moskvy, byl z Rumunska postupně vytvořen satelit SSSR.¹⁷ Po rozpadu Šănăteskovy vlády byla sestavena vláda generála Nicolae Rădescu, kde působil na postu místopředsedy dr. Petru Groza, pozdější premiér. Tato vláda prosadila řadu významných zákonů, mezi kterými bylo nejpodstatnější zrušení protižidovských zákonů, postih válečných zločinců či zesílení válečného úsilí Rumunska.¹⁸

V počátcích své činnosti neměla Rumunská komunistická strana (RKS) příliš členů. Sovětský vliv a výchova rumunských komunistů však zapříčinily nárůst stoupců komunistického režimu, stejně tak jako tíživá ekonomická situace Rumunska. Mezi předáky RKS patřili tzv. moskovité (komunisté, kteří se uchýlili do Moskvy během války a fašistického režimu) tzn. Anna Paukerová, Maďar Vasile Luca či Ukrajinec Emil Bodnăraș a rovněž komunisté rumunští jako Gheorghe Gheorghiu-Dej, který se koncem války postavil sám do čela komunistické strany.¹⁹ Během druhé světové války byl Dej zatčen a ve vězení se seznámil s Nicolaem Ceaușeskem, kterého inspiroval ve svém pojetí komunismu.²⁰

Po rozpadu Národně demokratického bloku byla založena Národně demokratická fronta. Převahu zde měly strany levicové (komunisté, sociální demokraté, Zemědělská fronta, Svaz vlastenců a MADOSZ) a jejich cílem bylo zneškodnit dosavadní vládu, k čemuž dostali příležitost v únoru 1945, kdy bylo

¹⁶ Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 338-339.

¹⁷ Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 16.

¹⁸ Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 62.

¹⁹ Ibid., 61.

²⁰ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 37.

zavražděno²¹ několik účastníků demonstrace kritizující současnou vládu. Tisk podporovaný levicí v reakci na to označil předsedu vlády Rădeska za vraha. Poté byla jeho vláda rozpuštěna a nahrazena novou, v jejímž čele stál již výše zmiňovaný Petru Groza. Západní mocnosti se samozřejmě neztotožňovaly s tímto politickým vývojem, který znamenal vznik dalšího komunistického státu ve východní Evropě. Obzvláště kritizovaly Moskvu za vměšování se do vnitřních záležitostí Rumunska. I přes vznesenou kritiku se Sovětský svaz nikdy nevzdal politiky tohoto charakteru a dál zasahoval do domácích záležitostí ostatních států, s čímž se setkáme v dalších kapitolách této práce. Dej a Paukerová totiž těsně před svržením Rădeskovy vlády navštívili Sovětský svaz, který jim pravděpodobně poskytl návod, jak uchopit moc.²²

Posledním krokem, který bylo nutné provést pro úspěšnou transformaci Rumunska v socialistický stát, bylo zrušení monarchie. Král Michal měl mezi obyvateli silnou pozici, ale ve chvíli, kdy začalo docházet ke stále častějším sporům mezi vládou a králem, využila komunistická strana svého významného postavení. V době Michalovy dovolené ovládla veškerou moc ve státě a po jeho návratu mu předáci RKS Groza a Dej předložili požadavek vlády k jeho abdikaci. Dne 30. prosince 1947 byla vyhlášena Rumunská lidová republika.²³

1.3 Počátky komunismu v Rumunsku

Rumunsko se zpočátku nevyznačovalo jako stát držící si určitý odstup od politiky Moskvy, jak tomu bylo v následujících letech. Některé ze států, které po skončení druhé světové války připadly do sovětské sféry (jedná se o Jugoslávii a Albánii), si vítězství ve válce vydobily takřka samy. Zejména komunistický vůdce Jugoslávie Josip Broz Tito získal mezi jugoslávským obyvatelstvem podporu právě díky úspěšnému vedení války. Proto se již od počátku dostával do sporů se Sovětským svazem, jelikož neviděl důvod, proč by jeho země měla být spravována a kontrolována jiným státem. Rumunská komunistická strana by se naopak bez zásahu Moskvy

²¹ Okupační vojska měla údajně vyzbrojit členy NDF zbraněmi rumunské armády i policie. Několik účastníků této demonstrace bylo zavražděno, z čehož byla obviněna policie spolupracující s Rădeskem. Když tato obvinění maršál odmítl, přijel do Rumunska náměstek komisaře zahraničních věcí SSSR (J. Vyšinskij) a žádal o demisi premiéra. Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 341-342.

²² Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 62-64.

²³ *Ibid.*, 65-66.

neprosadila. Bylo zřejmé, že jakýkoliv odklon či neposlušnost vůči Sovětskému svazu byla nemyslitelná.²⁴ Rumunsko muselo udržovat poslušnost i vzhledem k zásadní ekonomické závislosti na Sovětském svazu.²⁵

V únoru 1948 se konal sjednocovací sjezd. Na tom se sloučila komunistická strana a levicovější část sociální demokracie a byla tak vytvořena Rumunská dělnická strana, která byla později v roce 1965 opět přejmenována na Rumunskou komunistickou stranu.²⁶ V březnu 1948 byly vypsány parlamentní volby, v nichž získala 93% hlasů Fronta lidové demokracie – to znamená celkem 405 křesel ze 414.²⁷ Tomu, že byly volby zmanipulované, kromě nepravděpodobných volebních výsledků napovídá i fakt, že samotná Fronta lidové demokracie vznikla pouhý jeden den před volbami. Hlavní stranou ve Frontě byli komunisté, ale patřily tam i ostatní strany, které spolupracovaly s RDS.²⁸

Zmiňované volební výsledky determinovaly i vytvoření nové vlády. Komunisté v ní obsadili celkem 12 křesel. Parlament byl přejmenován na Velké národní shromáždění. V dubnu 1948 byla přijata nová ústava, „která právně kodifikovala likvidaci monarchie a zároveň legitimizovala dosavadní výsledky mocenského boje.“²⁹ Předsedou Prozatímního prezidia Rumunské lidové republiky, tedy hlavou státu, se stal Constantin Ion Parhon, který ve funkci setrval až do roku 1952. Post předsedy vlády opět obsadil Petru Groza. V následujícím období docházelo ke změnám ve státním aparátu – reorganizace ministerstev, zřízení Státní plánovací komise a přetvoření stávající policie na Lidovou milici. Z důvodů zajištění bezpečnosti a věrnosti komunistickému režimu byly prováděny čistky ve státní správě, orgánech bezpečnosti i armádě.³⁰

²⁴ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 42.

²⁵ Jiří Vykoukal, Bohuslav Litera a Miroslav Tejchman, *Východ: Vznik, vývoj a rozpad Sovětského bloku 1944-1989* (Praha: Nakladatelství Libri, 2000), 272.

²⁶ Lucian Boia, *Romania: Borderland of Europe* (London: Reaktionbooks, 2001), 115.

²⁷ Mark Sanborne, *Nations in Transition: Romania, Second Edition* (New York: Facts On File, Inc., 2004), 52.

²⁸ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 43.

²⁹ Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 67.

³⁰ *Ibid.*, 67.

1.4 Rumunský komunismus po smrti Stalina – éra Deje

V roce 1952 v Rumunsku proběhly volby do Velkého národního shromáždění a novým předsedou vlády se stal tajemník Ústředního výboru Rumunské komunistické strany Gheorghe Gheorgiu-Dej, dosavadní předseda vlády Petru Groza byl přemístěn na post předsedy parlamentu. Tato funkce neměla téměř žádný význam.³¹

V březnu 1953 zemřel generální tajemník Komunistické strany Sovětského svazu, Josif Vissarionovič Stalin. Pro jeho nejbližší spolupracovníky v Politbyru ÚV KSSS, kteří zastávali stejně dogmatickou, nesmlouvavou a tvrdou politickou linii, to byla nečekaná rána. Uvědomovali si, že o post nástupce Stalina se rozpoutá boj a rozhodně nepředpokládali, že v tomto boji zvítězí N. S. Chruščov, naopak věřili, že v čele Sovětského svazu stane některý z nich. Na XX. Sjezdu ÚV KSSS v roce 1956 první tajemník Chruščov přišel s projevem, ve kterém zazněla ostrá kritika na adresu bývalého generálního tajemníka J. V. Stalina.³² V projevu bylo poukázáno na vykonstruované procesy a zvěrstva, která se odehrávala na úkor mnoha nevinných lidí.

Po této zdrcující kritice Stalina na XX. Sjezdu KSSS se vlády zemí socialistického bloku automaticky připojily k této kritice, a to i přesto, že represe a vykonstruované procesy, které se příliš nelišily od Stalinových, samy prováděly. Tento krok byl očekávaný, protože vůdčí role a vliv Sovětského svazu na tyto země byl nezpochybnitelný. Ani Rumunská dělnická strana a rumunská vláda nevstupovaly do období destalinizace s čistým štítem. V padesátých letech docházelo k útlaku jak členů komunistické strany, tak nekomunistů, a k vykonstruovaným procesům sloužícím k odstranění potenciální hrozby změny vládní garnitury. Dej okolo sebe shromažďoval pouze nejvěrnější úředníky.³³ Tyto události byly příčinou široké diskuse, ve které se poukazovalo na dlouhodobé a systematické porušování lidských

³¹ Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 69.

³² Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 21.

³³ Mircea Munteanu, „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“, *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010): 46, <http://www.ebscohost.com>.

práv a základních svobod, a to byl hlavní důvod, proč bylo Rumunsko přijato do OSN až v roce 1955.³⁴

Procesu destalinizace nemohlo být ušetřeno ani Rumunsko. Gheorghiu-Dej, který stál v čele vlády, se sám se stalinismem do jisté míry ztotožňoval. Nově vzniklá situace ho donutila, aby se připojil k ostatním představitelům států východního bloku a též tvrdě odsoudil Stalina, stalinismus a jeho praktiky. Aby se vyvaroval jakékoliv kritice a politickému tlaku, veškerou vinu za represe a nezákonnosti v Rumunsku svalil na své spolupracovníky Luku, Paukerovou a Georgeska, a tímto si zajistil náklonnost ze strany nového sovětského vedení.³⁵ Byl to důležitý krok, který po svém nástupu zopakoval i samotný Nicolae Ceaușescu, když veškerou vinu svrhnul na Deje a naopak rehabilitoval bývalé spolupracovníky Deje, kteří se stali oběťmi jeho represí.³⁶

Po zahájení destalinizace byly postupně obnovovány kontakty se západními zeměmi, především s Francií, se kterou Rumunsko v minulosti udržovalo přátelské vztahy. Již za panování krále Carola můžeme sledovat styl politiky, který spočíval v udržování přátelských vztahů jak s Francií, tak s Velkou Británií, ale zároveň i v posilování tehdejších kontaktů s Německem.³⁷ Dej rovněž začal prosazovat první kroky k nezávislejší politice Rumunska na Sovětském svazu. Mezi ně patřilo například obnovení železniční dopravy do Jugoslávie v roce 1954.³⁸ Sovětsko – jugoslávská roztržka, která se odehrála v roce 1949, samozřejmě ovlivnila politiku satelitních států SSSR vůči Jugoslávii. Proto, i přestože se v roce 1954 začaly pomalu sovětsko – jugoslávské vztahy obnovovat, byla politika Rumunska určitým jevem samostatnosti, jelikož Bělehradská deklarace, ve které se obě země (SSSR a Jugoslávie) zavázaly dodržovat vzájemnou suverenitu a nezávislost, byla podepsána až v roce 1955.³⁹

---

³⁴ Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 70.

³⁵ Jiří Vykoukal, Bohuslav Litera a Miroslav Tejchman, *Východ: Vznik, vývoj a rozpad Sovětského bloku 1944-1989* (Praha: Nakladatelství Libri, 2000), 433.

³⁶ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 48.

³⁷ Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 309.

³⁸ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 48.

³⁹ James Feron, „Brezhnev, Visiting Belgrade, Denies Doctrine of ‘Limited Sovereignty’”, *The New York Times*, 23.9.1971, dostupné z: http://www.nytimes.com/1971/09/23/archives/brezhnev-visiting-belgrade-denies-doctrine-of-limited-sovereignty.html?_r=0 (ověřeno k: 13.5.2017).

Dej, který obviněním svých spolupracovníků získal náklonnost Moskvy, rozhodně nemínil zacházet s liberálními reformami a uvolňováním nikterak daleko. Proto se setkával s námitkami ze strany inteligence, spisovatelů, studentů či menšin, kteří měli o procesu destalinizace jiné představy. Po vypuknutí revoluce v Maďarsku v roce 1956 se ve zvýšené míře projevoval nesouhlas s postojem vlády, která schvalovala zásah sovětské armády za účelem potlačení událostí, které byly označovány vládami ostatních států socialistického bloku jako kontrarevoluce. Ceaușeskův postoj při rozhovorech o potlačení maďarské revoluce byl nesrovnatelný s jeho postojem ke vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968. Byl to on, který společně s Emilem Bodnărașem, někdejšími ministrem obrany, tvrdě naléhal na uskutečnění vojenského zásahu.⁴⁰ „A Ceaușescu pak sám a z vlastní iniciativy uzavřel jednotkami společnou hranici s Maďarskem, aby zabránil pronikání ‚kontrarevolučního‘ viru do Rumunska“.⁴¹

Smýšlení Ceaușeska o nezpochybnitelné roli komunistické strany zůstávalo neměnné po celou dobu jeho politického působení. Prostředky, kterými toho hodlal dosáhnout, se však v průběhu času měnily. Počáteční snaha potlačit veškeré kontrarevoluční tendence a zabránit jejich šíření do ostatních socialistických zemí se vyvinula v politiku nezasahování, která pravděpodobně měla Rumunsku přinést prestiž u západoevropských států a současně zajistit nezasahování do vnitřních záležitostí Rumunska, které nebyly vždy v souladu s politikou Sovětského svazu.

---

⁴⁰ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 50-51.

⁴¹ *Ibid.*, 51.

2. Nezávislá cesta k socialismu

Rumunští komunisté včetně těch ve vládních funkcích usilovali o určité politické a hospodářské odtržení od Moskvy, a jejich úsilí vrcholilo na konci 50. a začátku 60. let minulého století. Sovětské vedení vnímalo tyto snahy s velkou nelibostí a Rumunsko začalo být označováno za černou ovci socialistického společenství. Sověti si dobře uvědomovali, že by to byl po smrti Stalina, v relativně krátké době druhý stát (po Albánii), který by chtěl uplatňovat svou vlastní domácí i zahraniční politiku nezávisle na Moskvě. V případě Albánie je však třeba zdůraznit, jak již bylo uvedeno na začátku, že její komunistická strana společně s albánským lidem vytlačili fašisty bez jakékoliv pomoci Rudé armády.⁴² Nicolae Ceaușescu po nástupu do funkce generálního tajemníka RKS pokračoval v nastaveném politickém kursu, který prosazoval Gheorghe Gheorghiu-Dej. Osamostatňování od diktátu Moskvy můžeme rozdělit na tři základní pilíře.

2.1 Desovětizace společnosti – orientace na Západ

Sovětský svaz si již od konce války upevňoval svou pozici v satelitních státech zaváděním sovětských institucí či povinnou výukou ruského jazyka. Rumunsko se v tomto období vydalo na cestu tzv. derusifikace, což znamenalo zrušení povinné výuky ruštiny, ulice s ruskými názvy byly přejmenovávány, došlo ke zrušení Institutu M. Gorkého.⁴³ Tyto kroky, i když byly pouze určitými gesty, daly obyvatelstvu pocit, že Rumunsko opět nastupuje na cestu nacionálního komunismu, nezávislého na diktátu Moskvy.

Nacionální smýšlení vzhledem k historii Rumunska bylo vždy důležitým stavebním kamenem v budování jakékoliv politiky. Přestože Moskva měla vysoké mínění o udržení si vlivu v Rumunsku a nic nenasvědčovalo tomu, že by měla ztratit kontrolu nad tímto satelitem, byl to právě nacionalismus, který způsobil určitý odklon od požadované linie. Sovětské vedení brzy zjistilo, že vzájemné vztahy ze strany Rumunska ochladly a rumunská zahraniční politika byla nově orientována na rozvoj

⁴² Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 22.

⁴³ Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 357.

vztahů se západními státy a zároveň se státy, kterým nebyla cizí myšlenka komunismu, ale odmítaly její naplnění podle sovětského modelu.⁴⁴

Na kontakty se Západem kladlo Rumunsko zvláštní důraz. V roce 1965 odcestoval předseda Státní plánovací komise Gheorghe Gaston Marin do Spojených států, zároveň vzbudilo velký ohlas setkání Iona Gheorgha Maurera (předsedy Rady ministrů Rumunska) s francouzským prezidentem de Gaullem v Paříži v roce 1964. Zde de Gaulle ujistil rumunskou stranu, že „může počítat s francouzskou pomocí při úsilí o dosažení hospodářské a politické nezávislosti“⁴⁵. Kromě těchto důležitých zahraničních návštěv docházelo k uvolňování režimu, přičemž v oblasti kultury byly tyto změny nejvíce patrné. V Rumunsku se začaly vydávat překlady francouzského romanopisce Marcela Prousta, do kin se opět dostaly francouzské filmy. V srpnu 1963 bylo skoncováno s rušením zahraničních rozhlasových stanic (Hlas Ameriky, Svobodná Evropa).⁴⁶

2.2 RVHP

Rada vzájemné hospodářské pomoci byla organizace založená v roce 1949 jako reakce na Marshallův plán, který byly socialistické země nuceny odmítnout pod nátlakem Moskvy. Moskva měla v úmyslu skrz tuto organizaci udržovat dohled nad jednotlivými ekonomikami socialistických států. Je přirozené, že každý jednotlivý stát, který byl vázán touto smlouvou se lišil hospodářskou úrovní. Ne všechny státy měly stejné nerostné bohatství, ani jejich průmyslová výroba nebyla na stejném stupni a některé z těchto států byly zaměřeny převážně na agrární výrobu (Rumunsko).

Rumunské vedení se nemínilo podvolit sovětskému tlaku a trvalo na sílící úloze rumunské vlády při zachování ekonomicko-hospodářské a vojenské nezávislosti.

Do konce 50. let nebyly stanovy RVHP tolik striktní a dávaly jednotlivým zemím možnost organizovat hospodářskou politiku podle vlastního uvážení. Nicméně zhoršující se stav sovětské ekonomiky a prudký propad HDP, přiměl Chruščova

---

⁴⁴ Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 24.

⁴⁵ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 59.

⁴⁶ *Ibid.*, 58-59.

k vyvinutí daleko většího tlaku na jednotlivé členské státy. V srpnu 1961 sovětské vedení sezvalo členské státy RVHP, kde jim byl představen nový plán, dle kterého by RVHP mělo rozhodující vliv na ekonomiky jednotlivých států a z toho vyplývala její rozhodující pravomoc určovat objem a strukturu průmyslové a zemědělské výroby. Vyspělejší země měly setrvat ve fázi industrializace. Chudším zemím mělo být dle tohoto plánu určeno, že se mají zaměřovat především na zemědělství a rozvoj průmyslu ponechat státům v této oblasti výkonnějším.⁴⁷

Gheorghiu-Dej si dobře uvědomoval důležitost rumunského nerostného bohatství, to, že je soběstačné v těžbě ropy a přestože Rumunsko bylo převážně zemědělskou zemí, odmítal Dej variantu, ve které by se Rumunsko stalo hlavním zásobovačem RVHP zemědělskými produkty, naopak přijal program pokračující velké industrializace, který byl představen na sjezdu RDS v červnu 1960.⁴⁸

2.3 Čínsko-sovětská roztržka

Dalším a pravděpodobně nejdůležitějším aspektem, který zapříčinil odklon Rumunska od Sovětského svazu, byla sovětsko-čínská roztržka probíhající na přelomu 50. a 60. let. Většina států Varšavské smlouvy se v tomto rozkolu postavila na stranu Sovětského svazu. Rumunsko společně s Albánií však zaujalo neutrální postoj. Rumunsko si následně postoj odsuzující zasahování do vnitřních záležitostí ostatních komunistických zemí či jejich kritiku ponechalo na dlouhá léta. V roce 1962 obě velmoci vydaly prohlášení k probíhající vzájemným sporům. Rumunský a albánský tisk byly jediné, které otiskly jak sovětské, tak čínské stanovisko k tomuto problému.⁴⁹

Šlo o to, že se Rumunsko postavilo za Čínu, která odmítala vůdčí postavení Sovětského svazu ve světovém komunistickém hnutí, a prosazovalo rovnost všech komunistických států.⁵⁰

⁴⁷ Kurt W. Treptow, *Dějiny států: Dějiny Rumunska* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 355.

⁴⁸ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 55.

⁴⁹ Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 32.

⁵⁰ Federal research division, *Romania, A country study* (Kila: Kessinger Publishing, 2004), 218.

Naděje, které vkládalo sovětské vedení do změny rumunské politiky s nástupem nového generálního tajemníka, se nepotvrdily. Sovětským představitelům se nepodařilo přesvědčit Rumuny, aby ustoupili od plánu industrializace Rumunska, a Sovětský svaz již pod vedením Brežněva posléze doplácel na svou hegemonistickou politiku. Ve Varšavské smlouvě, která byla protiváhou NATO, se začal projevovat nesouhlas některých zemí se sovětským návrhem její reorganizace. Čínsko-sovětská roztržka zůstala nadále neuralgickým bodem ve vztahu mezi SSSR a Rumunskem, zejména na konci 60.let. Vztahy se západoevropskými státy a USA se Ceaușeskovi se střídavými úspěchy dařilo rozvíjet.

3. Éra Nicolae Ceaușeska

Přestože po nástupu Chruščova Dej silně odsoudil stalinský dogmatismus a snažil se následovat Moskvu v uvolňování poměrů, režim nastolený v Rumunsku se ani zdaleka nepřibližoval režimu demokratickému. Nedá se tvrdit, že by byl v rozporu s Chruščovovým režimem, pouze v něm lze nalézt určité znaky, které by v dnešní době byly označovány za neostalinské. Nicolae Ceaușescu po svém nástupu tento styl politiky převzal.⁵¹

Přestože v domácí politice se držel tvrdého kursu, navenek (zejména před západoevropskými státy) se pokoušel o více uvolněný režim, což mu přineslo alespoň v začátcích jeho působení na postu generálního tajemníka popularitu na Západě.

Plénium Ústředního výboru Rumunské dělnické strany v roce 1964 bylo pro Rumunsko klíčovou událostí. „Na něm byla definována ‚rumunská národní a specifická cesta k socialismu‘ a tím fakticky určeny meze, ve kterých se může samostatně pohybovat satelitní stát. Zásady autonomie rumunské politiky a její stanoviska obsahovalo usnesení pléna, nazvané ‚Prohlášení k postoji RDS k otázkám mezinárodního komunistického a dělnického hnutí‘.“⁵²

V roce 1964 nahradil Chruščova v nejvyšší stranické funkci v Sovětském svazu Leonid Iljič Brežněv. Od smrti Stalina se vztahy mezi Sovětským svazem a jeho satelity neustále zhoršovaly. Členové Politbyra Komunistické strany Sovětského svazu vkládali do odstranění Chruščova velká očekávání. Doufali, že se vztahy se satelitními státy opět upevní a případně dojde k vyřešení sovětsko-čínské roztržky. Nové vedení však tato očekávání nesplnilo.⁵³ Brežněv usiloval o to, aby došlo k narovnání vztahů mezi SSSR a jeho satelity, avšak neúspěšně. Na prvním zasedání Politického poradního výboru Varšavské smlouvy v lednu 1965 představil ostatním státům svůj

⁵¹ Miroslav Tejchman, *Dějiny Rumunska* (Praha: Karolinum, 1997), 72.

⁵² *Ibid.*, 72.

⁵³ Mircea Munteanu, „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“, *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010): 46, <http://www.ebscohost.com>.

záměr vedoucí ke prohloubení integrace paktu.⁵⁴ Po nástupu Ceaușeska se Brežněv rozhodl v roce 1966 rázně zakročit ve věci jednoty a zvýšení míry spolupráce Varšavské smlouvy. Jeho cílem bylo utužení kooperace jednotlivých států v rámci této organizace. Z do jisté míry „volného sdružení armád a spíše konzultativního orgánu se měla stát akceschopná vojenská aliance“.⁵⁵ V únoru 1966 se konala schůzka náčelníků generálního štábu Varšavské smlouvy, na které zástupci Rumunska seznámili ostatní státy se svým plánem, který měl sloužit ke „zlepšení činnosti vojenských orgánů Varšavské smlouvy“.⁵⁶ Rumunsko prosazovalo zejména nutnost pravidelných konzultací. Jeho zástupci argumentovali tím, že Varšavská smlouva byla vytvořena jako orgán, v rámci kterého by měly všechny členské státy mít možnost zaujmout k různým otázkám svůj vlastní postoj a nebýt jen loutkami, které poslouchají příkazy vrchního velitele spojených ozbrojených sil vojenského paktu bez možnosti diskuse o té které situaci.

Vzhledem k tomu, že Brežněv ve svých návrzích na reorganizaci vojenského paktu nezmínil, jakým způsobem by byla zajištěna informovanost jednotlivých zemí, neobdržel mnoho souhlasných odpovědí.⁵⁷ Rumunsko oponovalo, že během Berlínské krize a kubánské raketové krize neměly vlády jednotlivých zemí možnost vůbec danou situaci prodiskutovat.⁵⁸ Nesouhlasné dopisy satelitních států obsahovaly myšlenku, aby doposud pouze sovětsí vrchní velitelé ozbrojených sil dali příležitost i zástupcům ostatních satelitních států k výkonu této funkce. Rumunsko trvalo na tom, aby zástupci jednotlivých zemí měli možnost vetovat jak charakter aktivit výboru, tak i rozhodnutí vrchního velitele smlouvy.⁵⁹

---

⁵⁴ Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 27.

⁵⁵ Ibid., 27- 28.

⁵⁶ Dennis Deletant, Mihail Ionescu, „Romania and the Warsaw Pact 1955-1989“, *Cold war international history project* (April 2004): 75, <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ACF368.pdf> (staženo 20.2.2017).

⁵⁷ Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 29.

⁵⁸ Dennis Deletant, Mihail Ionescu, „Romania and the Warsaw Pact 1955-1989“, *Cold war international history project* (April 2004): 76, <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ACF368.pdf> (staženo 20.2.2017).

⁵⁹ Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 29-30, 29.

Pokud by Sovětský svaz byl ochoten přistoupit na rumunské návrhy, riskoval by, že by se v rámci Varšavské smlouvy nikdy nedospělo k jednotnému rozhodnutí. Ve věci změn v rámci vojenského paktu socialistických zemí se zúčastněné státy nedopracovaly k žádným závěrům a řešení tohoto problému bylo odloženo o několik let.⁶⁰

V červnu 1966 navštívil Bukurešť čínský premiér Čou En-laj. Ceaușescu při této příležitosti ujistil En-laje o rumunském neutrálním postoji ve věci čínsko-sovětské roztržky. En-laj věděl, že Ceaușescu se neztotožňuje s kritikou ostatních komunistických států, ať už to byla Jugoslávie, Čína či Sovětský svaz, a udržuje politiku nezasahování do vnitřních záležitostí. Možná to byl důvod, proč byl En-laj ve svých proslovech na návštěvě v Bukurešti tolik zdrženlivý. Poté navštívil Tiranu, kde se setkal s premiérem Mehmetem Shehuem. Albánský premiér se netajil svým pročínským postojem a vyjádřil ostrou kritiku vůči rumunskému neutrálnímu postoji.⁶¹

V roce 1967 Rumunsko opět upřednostnilo svůj národní zájem před zájmem Varšavské smlouvy jako celku, když 31. ledna 1967 diplomaticky uznalo Spolkovou republiku Německo a během února s ní navázalo diplomatické vztahy. Tímto krokem Rumunsko porušilo dohodu z Karlových Varů z konce února 1947. V ní stojí, že ani jedna země Varšavské smlouvy nenaváže diplomatické styky se Západním Německem. Výjimku mohla představovat pouze situace, kdy Západní Německo splní některé podmínky, které na něj byly kladeny pro zajištění mezinárodního uznání. V podmínkách stálo například kompletní potvrzení neplatnosti Mnichovské dohody.⁶² I přesto, že zmíněné body uvedené ve smlouvě z Karlových Varů splněny nebyly, rozhodlo se Rumunsko navázat se SRN diplomatické vztahy. Hlavní důvody k učinění tohoto kroku byly pravděpodobně ekonomické. Spolková republika Německo měla

---

⁶⁰ Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 29-30.

⁶¹ Mircea Munteanu, „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“, *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010): 48, <http://www.ebscohost.com>.

⁶² Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 72.

přinést do rumunské ekonomiky potřebný zahraniční kapitál.⁶³ O několik měsíců později došlo k dalšímu kroku, který měl demonstrovat rumunskou snahu o nezávislost na Moskvě. Stalo se tak po šestidenní válce v červnu 1967, kdy Bukurešť odmítla zrušit diplomatické styky s Izraelem i přesto, že všechny státy Varšavské smlouvy a rovněž i Titova Jugoslávie v tomto sporu stály na straně Sovětského svazu a poslušně veškeré kontakty s Izraelem přerušily.⁶⁴

Varšavská smlouva měla být orgánem, který jednotlivé státy sdružoval. Rumunsko však projevovalo stále větší rebelii a neposlušnost vůči sovětským autoritám. Od roku 1963 odmítalo poskytovat své území pro konání manévrů Varšavské smlouvy, poté se rozhodlo, že se rumunští vojáci nebudou účastnit výcviků vojsk Varšavské smlouvy i na jiných územích. V roce 1966 Ceaușescu v jednom ze svých projevů vyjádřil myšlenku, že pouze odstraněním vojenských bloků (NATO, Varšavská smlouva) může dojít k uvolnění napětí mezi oběma existujícími politickými bloky. Informoval rovněž veřejnost, že se v Rumunsku pracuje na vytváření vlastní vojenské obranné doktríny. V polovině července zopakoval svou myšlenku zrušení Varšavské smlouvy i Severoatlantické aliance a zároveň doporučil, aby i ostatní socialistické země začaly pracovat na vlastním systému obrany a bezpečnosti, který se nebude jakýmkoli způsobem vázat na Varšavskou smlouvu.⁶⁵

Může se zdát nemožné, že Moskva v tomto případě nijak nezasáhla. Ceaușescu si ovšem dával velký pozor, aby jeho provokace nevyvolala zásah Moskvy. Proto v červenci 1967 ve svém rozhlasovém proslovu zdůraznil, že „názorové rozpory s ostatními komunistickými zeměmi se týkají pouze metod, nikoliv cílů.“ Snažil se vyvrátit obavy Moskvy a ostatních satelitních států, že by Rumunsko mělo v úmyslu opustit struktury Varšavské smlouvy, i přesto, že rumunská politika se vzdaluje principům té sovětské.⁶⁶

---

⁶³ Mircea Munteanu, „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“, *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010): 50, <http://www.ebscohost.com>.

⁶⁴ Miroslav Tejchman, „Rumunsko a „pražské jaro“ 1968“, *Slovanský přehled*, č. 4 (1998): 376.

⁶⁵ *Ibid.*, 376.

⁶⁶ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 73.

3.1 Rok 1968

Již od začátku roku 1968 probíhala mnohá jednání socialistických států či porady členských států Varšavské smlouvy. Jednalo se o rok překypující událostmi. Nikdo však netušil, že vývoj událostí v Československu nakonec přeruší přípravy na významnou a dlouho očekávanou konferenci komunistických a dělnických stran, která se měla konat v hlavním městě Sovětského svazu v prosinci 1968. V tomto roce je s ohledem na Rumunsko nutné zaznamenat změny, které probíhaly v RKS. Docházelo k názorovým neshodám uvnitř strany. Ty se projevily na zasedání ÚV RKS, které mělo sloužit jako příprava na budapešťskou schůzi, mezi generálním tajemníkem Nicolaem Ceaușeskem a Constantinem Pârvuleskem (členem a jedním ze zakladatelů RKS). Již v té době, soudě dle charakteru dané neshody, Ceaușescu zastával názor, že by měly státy zdržet kritiky jiného socialistického státu a jejich vnitropolitické situace. Konkrétně šlo o to, že Constantin Pârvulescu na zmiňovaném zasedání navrhl k prodiskutování otázku Číny. Generální tajemník jej ostře přerušil argumentem, že nejsou dostupné jakékoli materiály, na základě kterých by bylo možné posoudit čínskou situaci. Proti nacionálnímu komunismu generálního tajemníka se postupně vytvářela opozice, která sdílela moskevskou ideologii.⁶⁷

Nicolae Ceaușescu měl možnost se obeznámit se situací v Československu při jeho únorové návštěvě. Zde v té době probíhaly oslavy třicátého výročí „vítězství československého pracujícího lidu“. Při této příležitosti ocenil činnost KSČ a současně i jejího vůdce Alexandra Dubčeka.⁶⁸ Nedá se předpokládat, že by Ceaușescu již v únoru tušil, co mají státy Varšavské smlouvy a jejich moskevské vedení v úmyslu, jeho politika však naznačovala ochotu podpořit Československo a jeho lid. V dnešní době lze jen těžko určit, zda záměry Ceaușeska byly skutečně tak ryzí a přátelské, jak se zdálo být. Nelze však popřít, že v jeho postoji byla zajisté určitá kalkulace. Jeho domácí politika se vyznačovala dogmatismem a rigiditou, jak jsem již zmiňovala výše, nicméně věděl, že v jeho zahraniční politice se objevují prvky, které Sovětský svaz

⁶⁷ Mihai Retegan, *1968: Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice* (Praha: Argo, 2002), 44-53.

⁶⁸ Miroslav Tejchman, „Rumunsko a „pražské jaro“ 1968“, *Slovanský přehled*, č. 4 (1998), 376.

neschvaluje, a proto tak horlivě odmítal zasahování do politiky ostatních komunistických států, jelikož si byl vědom toho, že by se i on mohl stát terčem kritiky.

Další zásadní událostí února 1968 byla schůzka komunistických a dělnických stran celého světa v Budapešti. Za Rumunsko byli zvoleni zástupci Paul Niculescu-Mizil a Mihai Dalea.⁶⁹ I přesto, že Sověti ujistili rumunské vedení, že se konference nebude ubírat k hodnocení vnitřní politiky ostatních států, nebyl tento slib dodržen. Sověti se zřekli role hlavního kritika, místo toho nabádali ostatní státy, aby se této úlohy chopily a pomohly Moskvě v započetí diskusí o Čínské komunistické straně a její politice. Východní Německo se tohoto úkolu ujalo. Rumunská delegace argumentovala, že toto téma nebylo na programu, přičemž se proti ní strhla lavina kritiky vedená syrským zástupcem Khaledem Bagdášem, který obvinil Rumunsko z ignorování internacionálních povinností komunistických států. Rumunsko požadovalo odvolání Bagdášova výroku (odsoudil Rumunsko i za jeho postoj při šestidenní válce), čehož docílilo. Ceaușescu se však s tímto řešením nespokojil a žádal o všeobecné odsouzení Bagdáše, což by mohlo vést k jeho vyloučení z konference. Poté, co ostatní komunistické strany odmítly tento postup, opustila rumunská delegace zasedání.⁷⁰

Počátkem března 1968 se konalo zasedání Politického poradního výboru Varšavské smlouvy v Sofii, kde měla být prodiskutována otázka nešíření jaderných zbraní a další vojenská témata. Na zasedání byla podepsána dvě komuniké. Jedno bylo podepsáno všemi účastníky zasedání (Československo, Polsko, Sovětský svaz, Německá demokratická republika, Maďarsko, Bulharsko a Rumunsko), druhé však pouze šesti účastníky, Ceaușescu jej nepodepsal.⁷¹ Tím nastala historicky poprvé situace, kdy výsledek nebyl přijat jednomyslně všemi aktéry. Brežněv po tomto jednání cítil možné ohrožení, vyplývající ze vzájemné podpory rumunské a československé delegace. Maďarsko a jeho obavy z možného obnovení Malé dohody,

⁶⁹ Mihai Retegan, *1968: Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice* (Praha: Argo, 2002), 50.

⁷⁰ Cezar Stanciu, „Autonomy and Ideology: Brezhnev, Ceausescu and the World Communist Movement“, *Contemporary European History* 23, č.1 (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 126, <http://www.proquest.com>

⁷¹ Mihai Retegan, *1968: Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice* (Praha: Argo, 2002), 64-65.

keré neustále dávalo najevo, rovněž nepřispěly sovětskému klidu. Je logické, že potenciální obnova dřívějšího spojení Jugoslávie, Rumunska a Československa, které bylo chápáno především jako pakt proti maďarskému revizionismu, vyvolávala v maďarských představitelích znepokojení. Sovětský svaz po tomto jednání rozhodl, že se nemůže spoléhat na rumunskou podporu při teoretické nutnosti zásahu proti nežádoucímu vývoji v Československu.⁷²

Další zasedání tzv. skupiny šesti (šest států zúčastněných na sofijském zasedání kromě Rumunska) se konalo na konci března v Drážďanech. Jednalo se o schůzi, na které delegace Maďarska, Sovětského svazu, Polska, NDR a Bulharska projednávaly se zástupci Československa tamější situaci, reformy nastolené po nástupu Dubčeka na post prvního tajemníka ÚV KSČ. Pět států Varšavské smlouvy vyjádřilo pochybnosti, zda je Komunistická strana Československa schopna situaci udržet na uzdě. Nelze vycházet z předpokladu, že by směřování československé politiky mělo plnou podporu Rumunska. V některých bodech se Rumunské vedení rozhodně neztotožňovalo s domácí politikou Československa. Jak jsem již uváděla výše, Ceaușeskova domácí politika byla ve srovnání s tou československou dost striktní. Body, se kterými Ceaușescu rozhodně nesouhlasil, byly například o požadavek vypuštění ustanovení o vedoucí úloze komunistické strany z Ústavy či přání, aby ČSSR vykonávala neutrální politiku. Ceaușescu však na následujícím plenárním zasedání v dubnu 1968 kritizoval účastníky drážďanské schůzky. Opakoval, že není možné, aby se členové Varšavské smlouvy scházeli za účelem vytváření tlaku na zástupce Československa, bratrského státu, a zasahování do jeho vnitřní situace.⁷³ Oficiální reakce Rumunska na drážďanskou schůzku byla podána prostřednictvím komuniké, ve kterém byla stěžejní myšlenka, že rumunská vláda má „plnou důvěru v československý proletariát a pracující, vedené KSČ, že budou pokračovat ve výstavbě socialismu“.⁷⁴

Únorové zasedání členských států Varšavské smlouvy se dá jen těžko označovat za úspěšné vzhledem k absenci Ceaușeskova podpisu na závěrečném dokumentu z jednání. Proto nejvyšší představitelé rozhodli o přípravě další schůzky na

⁷² Miroslav Tejchman, „Rumunsko a „pražské jaro“ 1968“, *Slovanský přehled*, č. 4 (1998): 376.

⁷³ Mihai Retegan, *1968: Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice* (Praha: Argo, 2002), 70-72.

⁷⁴ Miroslav Tejchman, „Rumunsko a „pražské jaro“ 1968“, *Slovanský přehled*, č. 4 (1998): 376-377.

totožném místě. Na pozvánku, kterou Rumunsko obdrželo, odpovědělo kladně, ale stanovovalo podmínky, za kterých jeho účast připadá v úvahu. Vedení RKS striktně požadovalo, aby nebyla uplatňována kritika vůči domácí a zahraniční politice v ostatních státech socialistického tábora, mělo tím na mysli i státy mimo RVHP. Dále trvalo na zveřejnění závazného prohlášení, ve kterém se nejvyšší představitelé komunistických a dělnických stran distancují od jakékoli kritiky činnosti druhých zemí vyznávajících společnou socialistickou ideu. Z důvodu nesplnění výše uvedených bodů se představitelé RKS rozhodli budapešťské schůzky nezúčastnit. Ve světle těchto událostí je dobré si připomenout, že RKS nebyla jedinou stranou, která nebyla přítomna (dále Čína, Kuba, Jugoslávie, atd.).⁷⁵

Další schůzky, na kterých se měla řešit otázka kontrarevoluce v Československu, probíhaly bez účasti Rumunska. Květnovému setkání v Moskvě předcházely rozhovory Sovětského svazu a ČSSR, kterých se účastnili i českoslovenští konzervativci, sdílející názory s Moskvou, že se situace vymyká kontrole. Kosygin (předseda Rady ministrů SSSR) pak tajně pozval do Moskvy vedoucí představitelé komunistických stran kromě Rumunska a Československa, aby je o rozhovorech informoval.⁷⁶ Ve dnech 14. a 15. července 1968 se setkali ve Varšavě zástupci SSSR, Bulharska, Maďarska, Polska a NDR. Brežněv pronesl řeč, ve které upozornil na svou domněnku, že Československo se vydává na cestu, která by mohla být zakončena opuštěním socialistického tábora a zároveň vyslovil možnost, že by takto mohlo být ohroženo celé socialistické hnutí.⁷⁷ Na varšavském setkání v červenci 1968 vznikl dopis od zástupců této „pětky“ adresovaný československému vedení, v němž upozorňovali na nebezpečnost situace.⁷⁸

Na přelomu července a srpna 1968 se v Čierné nad Tisou setkali hlavní zástupci KSČ a KSSS. O uskutečnění rozhovorů se zasloužil především János Kádár (generální tajemník Maďarské socialistické dělnické strany). Maďarsko nezastávalo ohledně

⁷⁵ Mihai Retegan, *1968: Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice* (Praha: Argo, 2002), 76-79.

⁷⁶ Ibid., 105-107.

⁷⁷ Jeremi Suri, „The Promise and Failure of 'Developed Socialism': The Soviet 'Thaw' and the Crucible of the Prague Spring, 1964-1972“, *Contemporary European History* 15, č.2 (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 151-152, <http://www.proquest.com>.

⁷⁸ Mihai Retegan, *1968: Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice* (Praha: Argo, 2002), 123-129.

událostí v Československu tak tvrdý přístup, spíše se rozhodovalo, na kterou stranu by se mělo přiklonit. Doufal, že ještě jedno varování ze strany Moskvy napomůže československému vedení v uvědomění si závažnosti situace.⁷⁹ Následná porada se odehrála dne 3. srpna v Bratislavě, kde jednal Alexander Dubček se zástupci ostatních satelitních států SSSR (vyjma Rumunska). Bratislavské setkání je rovněž známé tím, že skupina konzervativních komunistů Československa se po něm rozhodla sepsat dopis, označovaný jako „zvací“, odeslaný do Sovětského svazu s prosbou o zásah proti kontrarevoluci.⁸⁰

3.2 Rumunsko a Československo těsně před invazí

První polovina srpna znamenala pro Čechoslováky další naději z důvodu návštěvy Prahy Josipem Brozem-Titem a následně i Nicolaem Ceaușeskem. Komunistická Čína, od které by se teoreticky očekávalo, že bude stát na straně ČSSR, aby oslabil dominantní pozici Sovětského svazu, nepodpořila Dubčeka z důvodu nedostatků, které viděla v jím prosazované ideologii. Dokonce pojala podezření, že Československo touto politikou směřuje k obnově kapitalismu.⁸¹

Ceaușeskova návštěva Prahy proběhla ve dnech od 15. do 17. srpna a přinášela československému lidu spoustu očekávání. Ceaușescu jako jediný státník socialistické země patřící do struktur Varšavské smlouvy vývoj v Československu neodsuzoval, naopak přijel s přátelskými úmysly a slovy podpory pro vůdce KSČ. Jeho podpora reforem v Československu (zejména vzhledem k zahraniční politice) však měla prostý důvod – omezila by tak vedoucí úlohu Moskvy v komunistickém hnutí, o což Ceaușeskovi šlo.⁸² Na straně druhé se však rumunská a československá vnitřní situace zásadně lišila. Ceaușescu neměl záměr povolit kulturní liberalizaci v Rumunsku, která by se vyvinula v něco podobného, jako bylo Pražské jaro, přestože v to doufalo jak studentstvo, tak inteligence. Také nebylo nikomu dovoleno, aby kritizoval strategii a

⁷⁹ M. Mark Stolarik, *The Prague Spring and the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia: Forty years later* (Mundelein: Bolchazy-Carducci Publishers, Inc., 2010), 217.

⁸⁰ Mihai Retegan, 1968: *Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice* (Praha: Argo, 2002), 131-132.

⁸¹ Ashby Crowder, „Romanian Interpretations of the Prague Spring Cadres, Diplomats and the 1968 Crisis, I“, *Arhivele Totalitarismului* 3-4 (2007): 110, <http://www.ceeol.com>.

⁸² Miroslav Tejchman, „Rumunsko a „pražské jaro“ 1968“, *Slovanský přehled*, č. 4 (1998): 377. Mihai Retegan, 1968: *Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice* (Praha: Argo, 2002), 141.

postupy Rumunské komunistické strany. Pro Ceaușeska byla nezpochybnitelná vedoucí úloha komunistické strany, což nebyl případ Dubčeka.⁸³ Ceaușescu však odsuzoval pokusy o zásah z vnějšku do vnitřních záležitostí ostatních států. Jak bylo uvedeno ve zprávě o zasedání ÚV RKS, Státní rady a rady ministrů Rumunské socialistické republiky v souvislosti se situací v ČSSR, všechny tyto orgány „vyjádřily jednomyslně své hluboké znepokojení v souvislosti s tímto aktem a zdůraznily, že představuje hrubé porušení národní suverenity bratrského socialistického státu, svobodného a nezávislého, porušení zásad, na kterých se zakládají styky mezi socialistickými zeměmi, porušení norem mezinárodního práva, které jsou jednomyslně uznávány“.⁸⁴ Dne 16. srpna 1968 byla mezi oběma státy podepsána tzv. „Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi Rumunskou socialistickou republikou a Československou socialistickou republikou“.⁸⁵

3.3 Intervence

Dne 21. srpna 1968 vpadlo půl milionu vojáků pěti zemí Varšavské smlouvy na území Československa a celé je obsadilo. Rumunské vedení se o nastalé situaci dozvědělo téhož rána telefonicky. V reakci na to byla svolána porada ÚV RKS, Státní rady a rumunské vlády, které se shodly na postoji odsuzujícím zásah pěti států Varšavské smlouvy proti Československu. Nicolae Ceaușescu ještě toho dne z balkonu Ústředního výboru proslov připravený Niculescu-Mizilem. V tomto proslovu vyjádřil jednotné stanovisko rumunských politických představitelů, kterým bylo odsouzení vzniklé situace. Tento proslov rumunskému vůdci zajistil věhlas jak v Rumunsku, tak v zahraničí. Označil intervenci za „hrozný omyl a velké nebezpečí pro evropský mír a osud světového socialismu a hanebný moment v dějinách revolučního hnutí“.⁸⁶ Ceaușescu v tomtéž projevu nastínil možnost, kdy by se podobný zásah konal i vůči Rumunsku, v takovém případě upozornil Moskvu, že rumunský lid bude bojovat za nezávislost za každou cenu. Projev byl silně patriotický a objevovaly se zde známky

⁸³ Mircea Munteanu, „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“, *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010): 53–54, <http://www.ebscohost.com>.

⁸⁴ Miroslav Tejchman, „Rumunsko a „pražské jaro“ 1968“, *Slovanský přehled*, č. 4 (1998): 378.

⁸⁵ Dragoș Petrescu, „Continuity, Legitimacy and Identity: Understanding the Romanian August of 1968“, *Cuadernos de Historia Contemporánea* 31 (2009), 79.

⁸⁶ Miroslav Tejchman, „Rumunsko a „pražské jaro“ 1968“, *Slovanský přehled*, č. 4 (1998), 377.

antisovětsismu.⁸⁷ Deklarace, která zahrnovala stanoviska přednesená generálním tajemníkem a zohledňovala suverenitu Rumunska, byla přijata následující den po uskutečnění intervence do Československa.⁸⁸

3.3.1 Příčiny odsouzení intervence

Dle výše zmíněných událostí a postojů lze seřadit příčiny Ceaușeskova odsouzení intervence do tří základních bodů. Prvním je odmítání vedoucí úlohy Moskvy v komunistickém hnutí celého světa. Ceaușescu věřil, že lepším řešením by bylo vytvoření více center komunismu, a proto vehementně podporoval Dubčeka v provádění reformy a v jeho zahraniční politice. S tímto důvodem se pojí i jeho odmítání kritiky ostatních socialistických států. Sám si byl vědom toho, že jeho politika by se mohla rovněž stát terčem kritiky, jelikož se neuchylovala k požadovanému sovětskému modelu.

Druhým bodem, který se s tím prvním v zásadě pojí, byla touha rumunského předáka vykonávat vlastní politiku bez ohledu na ostatní socialistické státy (tzn. navazování kontaktů se západní Evropou, nezávisle koordinovat činnost rumunské armády atd.), v čemž hrály roli rovněž neshody mezi státy Varšavské smlouvy, ke kterým docházelo oficiálně již od vzniku „Prohlášení“ z roku 1964, neoficiálně ještě dříve, a pokračovaly až do počátku 70. let.

Třetím bodem, který vedl Ceaușeska k odsouzení intervence, byla jeho snaha o získání sympatií na Západě. Nelze určit, zda s touto možností předem počítal, nicméně by to bylo zajisté pozitivum. Pravděpodobně předpokládal, že tento jeho krok přinese kromě mezinárodního uznání také významné zvýšení hospodářské pomoci v ekonomické oblasti formou zahraničních investic a přímých finančních injekcí, které by Rumunsko uvítalo. Jeho naděje ale nebyly naplněny, protože v té době byly Spojené státy plně angažovány vedením války ve Vietnamu a též situace na Blízkém východě po šestidenní válce byla velmi dramatická. Tyto okolnosti vedly Spojené státy

---

⁸⁷ Dragoș Petrescu, „Continuity, Legitimacy and Identity: Understanding the Romanian August of 1968“, *Cuadernos de Historia Contemporánea* 31 (2009), 80.

⁸⁸ Miroslav Tejchman, *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004), 75-76.

k tomu, že se uchýlily pouze ke slovnímu ocenění postoje Rumunska.⁸⁹ To, že se státy Západu vyhýbaly odpovědi na otázku, zda by v případě sovětské intervence do Rumunska Ceaușeskovi pomohly, vedlo Ceaușeska k pozdějšímu smířlivému vedení politiky vůči Sovětskému svazu.

3.3.2 Důsledky odsouzení intervence

I. Důsledky postoje v Rumunsku

Na domácím poli Ceaușescu získal svým postojem velmi silnou podporu mezi rumunským obyvatelstvem. Dragoș Petrescu ve svém článku cituje novináře Neculaie Constantina Munteana, který byl v pozdějších letech znám jako jeden z Ceaușeskových největších kritiků, který po balkónovém proslovu napsal samotnému generálnímu tajemníkovi dopis, ve kterém přiznal, že díky důrazu na odsouzení ozbrojeného útoku některých členů Varšavské smlouvy proti bratrské zemi se cítí být pyšný na to, že je Rumun. Obyvatelé Rumunska totiž vycítili z Ceaușeskova proslovu touhu vrátit se k plné nezávislosti a k tradičním hodnotám. Současně pociťovali i mírné tání v oblasti domácí politiky (kontakty se Západem, ideologické uvolňování, etc.), což se odrazilo na všeobecné podpoře Nicolae Ceaușeska.⁹⁰

Následné zmírnění bojovné rétoriky a Ceaușeskova snaha usmířit si SSSR však způsobila potlačení demonstrace, kterou bukurešťští studenti uspořádali v prosinci 1968 na podporu Československa a jeho lidu. I přesto, že Rumunsko ostře odmítlo intervenci do Československa, nemohlo si dovolit přerušit vztahy se Sovětským svazem a jeho satelity. Navíc odsouzení této události pro Ceaușeska neznamenal podporu pražského jara, které bylo zcela v rozporu s jeho domácí politikou.⁹¹ Další zdroj uvádí, že zlomovým bodem, který znamenal pro Ceaușeska skončení s programem liberalizací a návrat k tvrdému režimu, byly právě prosincové studentské demonstrace, po kterých studentský tisk nastolil obezřetnější tón a Ceaușescu se

⁸⁹ Více v kapitole „důsledky“ (3.3.2. Důsledky odsouzení intervence – I. Důsledky postoje v zahraničí).

Cezar Stanciu, „Crisis management in the Communist bloc: Romania's policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“, *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 359, <http://www.ebscohost.com>.

⁹⁰ Dragoș Petrescu, „Continuity, Legitimacy and Identity: Understanding the Romanian August of 1968“, *Cuadernos de Historia Contemporánea* 31 (2009), 82-83.

⁹¹ Miroslav Tejchman a Bohuslav Litera, *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně* (Praha: Historický ústav, 2009), 52.

rozhodl dále s uvolňováním nepokračovat, neboť věděl, že nároky studentstva by se neustále stupňovaly.⁹²

---

⁹² Madigan Fichter, „Rock 'n' roll nation: counterculture and dissent in Romania, 1965–1975“, *Nationalities papers* 39, č.4 (2011), 569, <http://dx.doi.org/10.1080/00905992.2011.585146>.

II. Důsledky postoje v zahraničí

Ceaușescu díky svému postoji k okupaci Československa získal podporu zejména na Západě ze zřetelného důvodu. Západ očekával oslabení komunistického bloku a jeho další tříštění. Přesto pozdější signály ze západoevropských zemí a USA nebyly pro Rumunsko, které se bálo sovětské intervence, vůbec pozitivní. Západní země rozhodně nepočítaly s tím, že by v tomto případě měly Rumunsku pomoci.⁹³ Získaná podpora neznamenalá případný vojenský zásah, ať už se to týkalo Československa, popřípadě Rumunska a byla omezena pouze na verbální odsouzení takového činu. Ceaușescu byl ujištěn, že kdyby k intervenci do Rumunska došlo, nemůže Západ (v tomto případě se jednalo o slova ministra zahraničí Velké Británie) jakkoli zasáhnout, stejně jako v případě Československa, což odůvodnil tím, že se jedná o vnitřní záležitosti Varšavské smlouvy a žádný člen NATO by se do podobného sporu nevměšoval. I přesto, že se zde jedná o konkrétní slova představitele Velké Británie, neliší se nijak zásadně od postoje představitelů ostatních západoevropských zemí a USA.⁹⁴ Agrese vůči Československu však znamenala přesto ztrátu prestiže pro Moskvu i ostatní socialistické země.

Co se týče Titovy Jugoslávie, jednalo se o zemi s podobným samostatným přístupem k budování socialismu, se kterou Rumunsko dlouhodobě spolupracovalo. Dne 24. srpna 1968 proběhlo setkání Ceaușeska a Tita, na kterém se diskutovaly informace, které měly dokazovat, že se chystá podobná intervence i do Rumunska. Ceaușescu konzultoval s jugoslávským vůdcem případnou spolupráci v podobné situaci. Tito, odsuzující sovětský zásah v Československu, však reagoval opatrně a radil Ceaușeskovi, aby se pokusil o umírněnou politiku vůči Sovětskému svazu, která nebude provokovat k zásahu. Slíbil, že pokud by k intervenci do Rumunska došlo, je schopen zásobovat rumunskou armádu. Vztahy těchto dvou zemí se rozvíjely i nadále, což dokazuje návrh Tita na spolupráci ve vojenském průmyslu.⁹⁵

⁹³ Cezar Stanciu, „Crisis management in the Communist bloc: Romania’s policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“, *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 359, <http://www.ebscohost.com>.

⁹⁴ Mihai Retegan, *1968: Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice* (Praha: Argo, 2002), 159.

⁹⁵ Cezar Stanciu, „Crisis management in the Communist bloc: Romania’s policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“, *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 358-362, <http://www.ebscohost.com>.

Čína, rovněž odkloněna od sovětského hegemona, pověřila účastí na oslavách národního dne Rumunska (23. srpna) svého premiéra Čou En-laje, který zde pronesl povzbuzující řeč. V soukromých rozhovorech však projevil skepsi ohledně čínské pomoci Rumunsku. Primárně pomoc nezavrhoval (dodávky zbraní a vojenského materiálu), ale vyjádřil obavy, že by tato případná pomoc neovlivnila průběh potenciálního vojenského konfliktu.⁹⁶ Pronesl, že „vzdálené vody nemohou uhasit místní požár“.⁹⁷

Ostatní satelitní státy, které se podílely na intervenci do Československa, nejenže bojovaly se ztrátou mezinárodní prestiže, ale zároveň v nich sílil pocit vnitřní nespokojenosti s politikou zasahování do vnitřních záležitostí bratrského státu. To lze sledovat na příkladu Bulharska považovaného za nejvěrnější satelit SSSR. V případě sovětského vpádu do Rumunska přislíbilo bulharské vedení Ceaușeskovi, že se bulharská armáda na zásahu nebude podílet.⁹⁸

Vlivu, který Ceaușeskův postoj měl na vztahy se Sovětským svazem, se budu věnovat v další kapitole. Jak by se dalo očekávat, vztahy mezi těmito dvěma státy nebyly v následujícím období uspokojivé. Ceaușescu, po reakcích Západu, které se omezily pouze na mezinárodní uznání postoje Rumunska k invazi, poznal, že musí upravit politický kurs směrem k Moskvě.

---

⁹⁶ Cezar Stanciu, „Crisis management in the Communist bloc: Romania's policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“, *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 358, <http://www.ebscohost.com>.

⁹⁷ Ashby Crowder, „Romanian Interpretations of the Prague Spring Cadres, Diplomats and the 1968 Crisis, II“, *Arhivele Totalitarismului* 1-2 (2008), 119, <http://www.ceeol.com>.

⁹⁸ *Ibid.*, 121.

4. Smířlivá politika vůči SSSR

Ceaușeskův balkónový projev ze dne 21. srpna 1968 v sobě nesl velice bojovný tón, nicméně rumunský generální tajemník si uvědomil, že pokud by hrozilo reálné nebezpečí intervence do Rumunska, bude muset začít provádět smířlivější politiku vůči Sovětskému svazu.

Určité informace, které se dostaly po invazi do Československa k vedení Rumunské komunistické strany způsobily nenadálé obavy o bezpečnost Rumunska. Zůstává otázkou, co přesně za informace tuto náhlou nejistotu způsobilo. První možností byly domněnky vojenských poradců, tvrdících, že se v Moskvě plánuje intervence do Rumunska. Další možností je, že sovětská kritika československé zahraniční politiky (např. uznání obou německých států), která se zásadně nelišila od té rumunské (na rozdíl od vnitřní politiky), vyvolala pochybnosti o bezpečnosti Rumunska zejména poté, co československé vedení přiznalo, že rumunská zahraniční politika sloužila Československu jako model.⁹⁹

Jak píše ve svém článku Ashby Crowder, Rumuni v té době nezakládali své domněnky na diplomatických vztazích a korespondenci, ale na paranoidním strachu z agresivního sovětského imperialismu. Rumunští komunisté v té době podléhali těmto obavám při analýzách mezinárodních záležitostí, chyběl jim střízlivý náhled na danou situaci. Aby nebyl kritizován pouze rumunský nelogický přístup, musí být zmíněno, že existovaly určité důvody k takové podezřívavosti. Tím nejhlavnějším byla probíhající vojenská cvičení na Ukrajině v blízkosti rumunských hranic. Přesně takové manévry se konaly blízko československých hranic před invazí vojsk Varšavské smlouvy.¹⁰⁰

Je nutné zmínit, že před invazí do Československa obdrželi čs. představitelé několik výzev k obratu jimi nastaveného kursu v domácí politice. Rumunští zástupci žádnou takovou výzvu neobdrželi. Existují však zprávy ze září 1968 od britských a holandských zpravodajských služeb, že Sovětský svaz reálně uvažoval nad vojenským

⁹⁹ Ashby Crowder, „Romanian Interpretations of the Prague Spring Cadres, Diplomats and the 1968 Crisis, II“, *Arhivele Totalitarismului* 1-2 (2008), 110, <http://www.ceeol.com>.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 113.

zásahem do Rumunska plánovaným na listopad 1968. Je otázkou, zda se jednalo o sovětskou taktiku, jak těmito zprávami pohrozit Rumunsku, či o zveličením určitých informací, které byly nesprávně pochopeny britským a nizozemským zpravodajstvím nebo v posledním případě o reálnou hrozbu intervence, která však nakonec byla zrušena.¹⁰¹

Podle dalších dostupných informací zjišťujeme, že několik týdnů před intervencí do Československa ministr obrany Sovětského svazu na zasedání Politbyra ÚV KSSS oznámil, že Rumunsko zvažuje vystoupení ze struktur Varšavské smlouvy, a hrozí reálné riziko, že vojenský blok nedokáže ustát podobnou ztrátu. Pravdou je, že někteří členové RKS podporovali odchod z Varšavské smlouvy.¹⁰² Jednalo se o ministra obrany Iona Ionitu, který se neztotožňoval se změnami přijatými pro spojené ozbrojené síly Varšavské smlouvy. Rumunské návrhy na změny z roku 1966 zde téměř vůbec nebyly zahrnuty. Ionitova reakce byla možná až přespříliš otevřená: „Na základě takového postoje se Rumunská socialistická republika de facto staví mimo spojené ozbrojené síly Varšavské smlouvy bez prohlášení, že opouští Varšavskou smlouvu“.¹⁰³ Taková reakce mohla být ze zjevných důvodů nesprávně pochopena Sovětským svazem. Důležité je, že hlavní linie rumunských komunistů se však s touto myšlenkou neztotožnila a mínila setrvat ve VS alespoň po dobu existence NATO.¹⁰⁴

Ceaușescu se snažil dát na Titovu radu a začal s umírněnou politikou. Dával si pozor především při veřejných prohlášeních. Netušil však, že se nechtěně blíží další konflikt se Sovětským svazem. V březnu 1969 došlo k ozbrojeným konfliktům na sovětsko-čínské hranici. Brežněv při Ceaușeskově politice neodsuzování a nezasahování nemohl počítat s tím, že dojde k rumunskému odsouzení Číny a Maa. Na setkání Ceaușeska s Brežněvem v Budapešti v březnu 1969 podepsal rumunský vůdce veškeré dokumenty týkající se reforem Varšavské smlouvy. Jak se ale dalo očekávat, Brežněv neponechal otázku Číny upozaděnou. Žádal o společné odsouzení

¹⁰¹ Ashby Crowder, „Romanian Interpretations of the Prague Spring Cadres, Diplomats and the 1968 Crisis, II“, *Arhivele Totalitarismului* 1-2 (2008), 115-116, <http://www.cceol.com>.

¹⁰² Ibid., 116.

¹⁰³ Dennis Deletant, Mihail Ionescu, Romania and the Warsaw Pact 1955-1989, *Cold war international history project* (2004): 80-81.

¹⁰⁴ Ashby Crowder, „Romanian Interpretations of the Prague Spring Cadres, Diplomats and the 1968 Crisis, II“, *Arhivele Totalitarismului* 1-2 (2008): 116-117, <http://www.cceol.com>.

čínské agrese vůči SSSR.¹⁰⁵ Ceaușescu reagoval takto: „S ohledem na Čínu, jsme jim samozřejmě sdělili, že nás tyto události znepokojují (čínsko-sovětské střety na řece Ussuri), ale věříme, že by neměly být diskutovány Politickým poradním výborem VS. Nesešli jsme se zde, abychom diskutovali o tomto tématu. Jestli chcete, můžeme vás vyslechnout a sdělit naši pozici na bilaterálním setkání, pokud o to máte zájem“.¹⁰⁶

Pro Ceaușeska to znamenalo určité vítězství. Fakt, že i při takto citlivých okolnostech neslevil ze svých názorů a hodnot, znamenal, že hodlal udržet hlavní linii své politiky.¹⁰⁷ Navíc se začaly zlepšovat vztahy se západními státy, zejména se SRN a USA.¹⁰⁸ Bohužel toto malé osobní vítězství znamenalo další napětí mezi Sověty a Rumuny. Ceaușescu doprovázen premiérem Maurerem se vydal v květnu 1969 do Moskvy na setkání se sovětským vůdcem. Tam byli oba zástupci Rumunska přivítáni se všemi diplomatickými náležitostmi, samotné setkání s Brežněvem však bylo bouřlivé. Brežněv ostře kritizoval představitele Rumunska za jejich postoj ke klíčovému mezinárodním záležitostem. Vrátil se dokonce k událostem šestidenní války a k navázání diplomatických kontaktů se Spolkovou republikou Německo. Údajně pro něj znamenaly symbol oddělení Rumunska od společné zahraniční politiky bloku. Podle Ceaușeska se Brežněv snažil naznačit, že taková pozice znamená opuštění principů marxismu-leninismu. Ceaușeskovi nezbývalo nic jiného, než vše důrazně popřít, ujistit Brežněva o rumunské věrnosti a zdůraznit chyby, kterých se dopustilo sovětské vedení. V závěru se shodli, že jim jde o stejné cíle, i když se v některých otázkách (Československo, Čína) jejich názory liší.¹⁰⁹

Červnová světová konference komunistických stran v Moskvě bohužel neukázala, že by se tenze mezi oběma státy zmírnily, natož vymizely. Rumunští zástupci již na počátku setkání upozornili, že se pokusí blokovat jakékoli rozhovory o

¹⁰⁵ Cezar Stanciu, „Crisis management in the Communist bloc: Romania's policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“, *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 362-363, <http://www.ebscohost.com>.

¹⁰⁶ Mircea Munteanu, „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“, *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010): 57, <http://www.ebscohost.com>.

¹⁰⁷ Cezar Stanciu, „Crisis management in the Communist bloc: Romania's policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“, *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 363, <http://www.ebscohost.com>.

¹⁰⁸ Mircea Munteanu, „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“, *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010): 58, <http://www.ebscohost.com>.

¹⁰⁹ Cezar Stanciu, „Crisis management in the Communist bloc: Romania's policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“, *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 365-366, <http://www.ebscohost.com>.

sovětsko-čínském konfliktu. Když se jim to nepodařilo, zvažovala rumunská delegace odchod z konference, od čehož následně upustila, aby opětovně nabyla statut věrného spojence a urovnala tím vztahy s Moskvou.¹¹⁰

Ceașescu však nadále riskoval a ohrožoval vztahy se Sovětským svazem. Jako největší test se ukázala být Brežněvova plánovaná návštěva Bukurešti v srpnu 1969 ku příležitosti 10. kongresu RKS. Situaci zkomplikoval nově zvolený americký prezident Richard Nixon, který oznámil, že plánuje návštěvu Rumunska, jediným možným termínem návštěvy pro něj však byl začátek srpna. Když si Ceașescu položil na misky vah důležitost obou návštěv, jak sovětské, tak americké, vyhodnotil, že kongres rumunských komunistů přesune a upřednostní návštěvu amerického prezidenta. Mimo to, že takovou událostí získal Ceașescu prestiž jak doma, tak i v zahraničí, Nixonova návštěva nepřispěla ničím do bilaterálních vztahů těchto dvou států. Nixon ujistil Ceașeska, že jeho záměrem není ohrožení rumunských vztahů s ostatními státy. Je pochopitelné, že Brežněv, který již delší dobu necítil ze strany Rumunska žádný respekt vůči Sovětskému svazu, se cítil být takovým gestem uražen. Kongresu RKS, posunutého na podzim, se osobně nezúčastnil a bylo jisté, že i sovětská delegace v čele s Konstantinem Fjodorovičem Katuševem, která kongres navštívila, nesouhlasila s Ceașeskovou politikou.¹¹¹

Ceașescu se nadále snažil o politiku přátelství a usmiřování, i když často ve vypjatých situacích, kdy mu Moskva vyčítala jeho postoje, se neudržel a bránil se útokem a poukazováním na chyby Sovětů. V prosinci 1969 se opět sešel Brežněv s Ceașeskem v Moskvě. Jejich setkání popisuje Stanciu jako chladné. Brežněv se vyhýbal návštěvě Rumunska za každou cenu, proto další setkání proběhlo opět v Moskvě, což se zdálo být z diplomatického pohledu na věc jako nepatřičné. Brežněv nadále vytýkal Ceașeskovi upřednostnění Nixonovy návštěvy Rumunska před ním. V červenci 1970 měla být v Bukurešti podepsána rumunsko-sovětská smlouva za přítomnosti Brežněva, ten na poslední chvíli svou účast zrušil. Smlouva, jejíž text

---

¹¹⁰ Mircea Munteanu, „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“, *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010): 58, <http://www.ebscohost.com>.

¹¹¹ Cezar Stanciu, „Crisis management in the Communist bloc: Romania’s policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“, *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 368-369, <http://www.ebscohost.com>.

se zabýval především suverenitou jednotlivých států, nezasahováním do vnitřních záležitostí ostatních zemí, byla podepsána Kosyginem a Nicolaem Ceaușeskem.¹¹²

---

¹¹² Cezar Stanciu, „Crisis management in the Communist bloc: Romania’s policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“, *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 370-371, <http://www.ebscohost.com>.

Závěr

K určení příčin a důsledků Ceaușeskova odsouzení intervence do Československa bylo nutné zaměřit se na politiku samostatnosti Rumunska, která byla nastolena již za jeho předchůdce Gheorgha Gheorghiu-Deje. Tento politický kurs, jehož cílem bylo osamostatnění od Moskvy, byl pak s Rumunskem spjat desítky let.

Odsouzení invaze vojsk pěti států Varšavské smlouvy do Československa bylo jedinečnou událostí, neboť o dvanáct let dříve při revoluci v Maďarsku bylo Rumunsko jedním ze států, které nejvíce přesvědčovaly Moskvu o nutnosti zásahu. Příčinami změn politického kursu ke konci 50. let byly: neochota Rumunska přijmout změny navržené Chruščovem v RVHP, čínsko-sovětská roztržka, ve které se Rumuni odmítli postavit plně na stranu Sovětů a určitá desovětizace společnosti, která byla způsobena vzrůstem nacionálního uvědomění, s čímž se pojí i posilování kontaktů se Západem a Jugoslávií.

Výše zmíněné změny probíhaly pod dohledem tehdejšího generální tajemníka G. Gheorghiu-Deje. Jeho nástupce Nicolae Ceaușescu převzal tento politický kurs a rok 1968 lze nazývat určitým vrcholem samostatné politiky. Příčiny odsouzení intervence lze přirovnat ke změnám v politickém kursu na konci 50. let. Vzestup nacionálního uvědomění v Rumunsku vedl rumunské vedení k představě uskutečňování domácí i zahraniční politiky nezávisle na Moskvě, což byl jeden z důvodů odsouzení invaze. Další příčinou byla setrvávající snaha o zintenzivnění spolupráce se Západem, která byla prosazována již v 50. letech, a víra v možnost získání větší prestiže u západoevropských a amerických státníků. Posledním bodem byl pokus o vytvoření více center komunismu, díky kterým by Moskva přestala být hegemonem v mezinárodním komunistickém hnutí.

Ceaușescu si svým neohroženým postojem vůči Moskvě získal vysoký kredit u domácího obyvatelstva, ten pro něj ovšem nebyl natolik důležitý, jelikož daleko větší váhu přikládal příznivé reakci ze zahraničí. V domácí politice nadále uplatňoval tvrdý a nesmlouvavý kurs. Vztahy se Sovětským svazem ochladly na několik dalších let i přes Ceaușeskovu následnou snahu o opětovné utužení. Nenaplněnou vizí zůstalo

samostatné řízení politiky, neboť Rumunsko si nemohlo dovolit kompletní osamostatnění od Východního bloku, což se následně ukázalo v projeveném úsilí Rumunska o znovunabytí ztracené důvěry u Sovětského svazu a opakujícího se ujišťování o vůli setrvat ve strukturách Varšavské smlouvy. Oproti tomu spolupráce se Západem se neposunula nijak výrazně kupředu, západní země se distancovaly od zasahování do vnitřních vztahů států Varšavské smlouvy. Reakci západních států se nelze divit, protože v době studené války a rozdělení světa na dva bloky rozhodně nebylo jejich cílem riskovat další celosvětový konflikt. Tento Ceaușeskův postoj přispěl pouze k utužení spolupráce s Titovou Jugoslávií.

V historickém kontextu byla Ceaușeskova iniciativa shledána jako do té doby nevídaný a poměrně odvážný krok, který ovšem rumunskému vůdci a samotnému Rumunsku nepřinesl kýžené výsledky. Mezinárodní prestiž, kterou Ceaușescu svým postojem získal, nevyvážila pošramocené vztahy se Sovětským svazem, a Ceaușescu byl nucen vyvinout maximální úsilí k jejich normalizaci.

Summary

In order to identify the causes and the consequences of Ceaușescu's condemnation of the intervention in Czechoslovakia it was necessary to focus on the Romanian policy of independence, which was already pursued by his predecessor Gheorghe Gheorghiu-Dej. This political course, which was meant to gain independence from Moscow, was associated with Romania in the following decades.

The rejection of the invasion of five Warsaw pact armies to Czechoslovakia was quite a unique occurrence considering that twelve years earlier during the Hungarian revolution Romania was one of the countries that convinced Moscow the most of the necessity to intervene. The change of this political course in late 1950's was caused by: the unwillingness to accept the changes of COMECON designed by Khrushchev, the strife between USSR and China, in which Romania declined to fully support the Soviets, and the de-sovietization of the society, which was caused by rising national awareness related to strengthening ties with the West and Yugoslavia.

The reasons for the condemnation of the intervention could be summed up into three main points: 1) The commitment to manage its own domestic and foreign policy. 2) Contacts with the West and the belief in the possibility of obtaining greater prestige in Western countries and USA. 3) The effort to create more centers of communism, which would make Moscow lose its hegemonic position in the international communist movement.

Besides improving the reputation in the eyes of the Romanian people, consequences can be seen especially in foreign policy. The relations with the USSR were frozen for the following years despite Ceausescu's subsequent efforts to normalize them. On the other hand cooperation with the West did not advance significantly, western countries kept their distance from interfering into the inner relations of Warsaw Treaty countries. This Ceausescu's position merely contributed to the increasing cooperation with Tito's Yugoslavia.

In the historical context Ceausescu's initiative was an unprecedented and quite a brave step, which in reality didn't bring the Romanian leader and Romania itself the

results he desired. The international prestige, that Ceausescu gained, didn't counterbalance the damaged relations with the USSR and Ceausescu was forced to do his utmost to reach their normalization.

Použitá literatura

Sekundární literatura

1) monografie

- Boia, Lucian. *Romania: Borderland of Europe*. London: Reaktionbooks, 2001.
- Federal research division. *Romania, :A country study*. Kila: Kessinger Publishing, 2004.
- Retegan, Mihai. *1968: Ve Stínu Pražského Jara : Črta K Rumunské Zahraniční Politice*. Praha: Argo, 2002.
- Sanborne, Mark. *Nations in Transition: Romania, Second Edition*. New York: Facts On File, Inc., 2004.
- Stolarik, Mark M. *The Prague Spring and the Warsaw Pact invasion of Czechoslovakia: Forty years later*. Mundelein: Bolchazy-Carducci Publishers, Inc., 2010.
- Tejchman, Miroslav. *Dějiny Rumunska*. Praha: Karolinum, 1997.
- Tejchman, Miroslav. *Nicolae Ceaușescu: Život A Smrt Jednoho Diktátora*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004.
- Tejchman, Miroslav. „Rumunsko a „pražské jaro“ 1968“. *Slovanský přehled*, č. 4 (1998): 375-383.
- Tejchman, Miroslav a Bohuslav Litera. *Moskva A Socialistické Země Na Balkáně 1964-1989: Vnější A Vnitřní Aspekty Vývoje A Rozpadu Sovětského Bloku Na Balkáně*. Praha: Historický ústav, 2009.
- Treptow, Kurt W. *Dějiny států: Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000.
- Vykoukal, Jiří, Bohuslav Litera a Miroslav Tejchman. *Východ: Vznik, vývoj a rozpad Sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Nakladatelství Libri, 2000.

2) časopisecké studie a příspěvky do sborníků

- Crowder, Ashby. „Romanian Interpretations of the Prague Spring Cadres, Diplomats and the 1968 Crisis, I“. *Arhivele Totalitarismului* 3-4 (2007): 99-116, <http://www.cceol.com>.
- Crowder, Ashby. „Romanian Interpretations of the Prague Spring Cadres, Diplomats and the 1968 Crisis, II“. *Arhivele Totalitarismului* 1-2 (2008): 10-123, <http://www.cceol.com>.
- Deletant, Dennis a Mihail Ionescu. „Romania and the Warsaw Pact 1955-1989“. *Cold war international history project*. April 2004, <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ACF368.pdf> (staženo 20.2.2017).

Fichter, Madigan. „Rock 'n' roll nation: counterculture and dissent in Romania, 1965–1975“ *Nationalities papers* 39, č.4 (2011): 567-585, <http://dx.doi.org/10.1080/00905992.2011.585146>.

Munteanu, Mircea. „When the Levee Breaks: The Impact Of The Sino-Soviet Split And The Invasion Of Czechoslovakia On Romanian-Soviet Relations, 1967–1970“ *Journal of Cold War Studies* 12, č. 1 (2010), <http://www.ebscohost.com>.

Petrescu, Dragoș. „Continuity, Legitimacy and Identity: Understanding the Romanian August of 1968“ *Cuadernos de Historia Contemporánea* 31 (2009): 69-88.

Stanciu, Cezar. „Crisis management in the Communist bloc: Romania’s policy toward the USSR in the aftermath of the Prague Spring“ *Cold War History* 13, č. 3 (2013): 353-372, <http://www.ebscohost.com>.

Stanciu, Cezar. „Autonomy and Ideology: Brezhnev, Ceausescu and the World Communist Movement“ *Contemporary European History* 23, č.1 (2014): 115-134, <http://www.proquest.com>.

Suri, Jeremi. „The Promise and Failure of 'Developed Socialism': The Soviet 'Thaw' and the Crucible of the Prague Spring, 1964-1972“ *Contemporary European History* 15, č.2 (2006): 133-158, <http://www.proquest.com>.

Internetové zdroje

Feron, James. „Brezhnev, Visiting Belgrade, Denies Doctrine of ‘Limited Sovereignty’“. *The New York Times*, 23.9.1971, dostupné z: http://www.nytimes.com/1971/09/23/archives/brezhnev-visiting-belgrade-denies-doctrine-of-limited-sovereignty.html?_r=0 (ověřeno k: 13.5.2017).